

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

กลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนตำบลวังไคร้ อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี
Strategy for Development in Community of Soil and Fertilizer Management Center,
Wang Khrai Sub-district, Tha Yang District, Phetchaburi Province

ณัฐธีร์ บุญทองคำ (Nattee Boonthongkam)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²
พลสรานย์ สราญรัมย์ (Nareerut Seerasarn)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลด้านการเกษตรของสมาชิกและเกษตรกรผู้เข้ารับบริการศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน 2) ความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะของสมาชิกและเกษตรกรผู้เข้ารับบริการศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน 3) ความรู้ แหล่งความรู้ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน และความเข้มแข็งของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน 4) ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน และกลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยประชากรที่ศึกษา มี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศดปช. ปี 2566 ที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของคอกเรน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวน 165 ราย 2) สมาชิก ศดปช. จำนวน 41 ราย และ 3) คณะกรรมการ ศดปช. ตำบลวังไคร้ จำนวน 10 ราย เก็บข้อมูลทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรผู้รับบริการ มีรายได้รวมภาคการเกษตรเฉลี่ย 112,978.79 บาท/ปี ต้นทุนภาคการเกษตรเฉลี่ย 40,646.67 บาท/ปี มีหนี้สินภาคการเกษตร โดยเฉลี่ย 46,389.41 บาท ประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 23.66 ปี และพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 11.54 ไร่ / สมาชิก ศดปช. มีรายได้รวมภาคการเกษตรเฉลี่ย 149,946.34 บาท/ปี ต้นทุนภาคการเกษตรเฉลี่ย 65,365.85 บาท/ปี มีหนี้สินภาคการเกษตร โดยเฉลี่ย 62,500 บาท ประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 33.71 ปี และพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 16.22 ไร่ (2) ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการต่อ ศดปช.. อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านศูนย์มีองค์ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ 2) ความต้องการของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการต่อ ศดปช.. อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริการ และด้านความรู้ ปัญหาของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศดปช.. อยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน โดยเฉพาะเรื่อง สมาชิกขาดการประชาสัมพันธ์การให้บริการของศูนย์ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศดปช.. อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะเรื่อง ควรมีการจัดหน้าให้ดีขึ้น เพื่อให้เกิดการบริการอย่างต่อเนื่อง ความต้องการของสมาชิก ศดปช.. อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการสนับสนุนทรัพยากร ด้านความรู้ และด้านการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ปัญหาของสมาชิก ศดปช. อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ประเด็น โดยเฉพาะขาดสมาชิกที่มีความรู้เรื่องการจัดการดินและปุ๋ยในการให้บริการเกษตรกร ข้อเสนอแนะของสมาชิก ศดปช.. อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ประเด็น โดยเฉพาะควรมีการสร้างแปลงสาธิตโดยใช้เทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ยเปรียบเทียบกับการทำเกษตรด้วยวิธีเดิมของเกษตรกร 3) ความรู้ของสมาชิก ศดปช. ร้อยละ 61.4 มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ ศดปช. และร้อยละ 60.0 มีความรู้เบื้องต้นด้านดินและปุ๋ย แหล่งความรู้ของสมาชิก ศดปช. อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ สื่อกิจกรรม และสื่อบุคคล และความเข้มแข็งของ ศดปช. อยู่ในระดับมากที่สุด โดยปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความเข้มแข็งมากที่สุด คือ ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในขณะที่ประเด็นภายในที่มีผลต่อความเข้มแข็งมากที่สุด คือ ความเข้มแข็งของกลุ่ม และการสร้างและรักษามาตรฐานของกลุ่ม 4) ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศดปช. อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต และด้านเกษตรกร โดยมีกลยุทธ์เชิงรุก ในการพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน คือ มีการจัดเวทีอย่างต่อเนื่อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนโดยการให้เป็นวิทยากรในเวทีต่างๆ เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ และจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้

คำสำคัญ กลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน

¹ หลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² รองศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Oh1981@gmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) agricultural data of members and farmers who received the service from community soil and fertilizer management center 2) opinions, needs, problems, and suggestions of members and farmers who received the service from community soil and fertilizer management center 3) knowledge, knowledge resources of members of community soil and fertilizer management center and the strength of community soil and fertilizer management center 4) the benefits received of farmers who received the service of community soil and fertilizer management center and the developmental strategy for community soil and fertilizer management center. This research was mixed method research. The population consisted of 3 groups : 1) farmers who received the service from community soil and fertilizer management center in 2023 with unknown number. The sample size of 165 was determined by using Cochran formula with the error value of 0.07; 2) 41 members of community soil and fertilizer management center; and 3) 10 committees from community soil and fertilizer management center collected all the data. Tool used in this study was structured interview form. Data were analyzed by using descriptive statistics such as frequency, percentage, maximum value, minimum value, mean, standard deviation, ranking, and classification. The results of the research revealed that (1) farmers who received the service earned the average total income from the agricultural sector of 112,978.79 Baht/year, had the average cost in the agricultural sector of 40,646.67 Baht/year, had the average debt in the agricultural sector of 46,389.41 Baht, had the average agricultural experience of 23.66 years, and held the average land ownership of 11.54 Rai. Members of community soil and fertilizer management center earned the average total income from the agricultural sector of 149,946.34 Baht/year, had the cost from agricultural sector of 65,365.85 Baht/year, had the average income in the agricultural sector of 62,500 Baht, had the average agricultural experience of 33.71 years, and held the average land ownership of 16.22 Rai. 2) The opinions of farmers who received the service from community soil and fertilizer management center were at the highest level especially on the aspect that the center had knowledge regarding soil and fertilizer management that was accurate and reliable. The needs of farmers who received the service from the center were at the highest level on 2 aspects: service and knowledge. The problems of farmers in receiving the service from the center were at the high level in all 4 aspects especially about lack of public relations for members about the services of the community soil and fertilizer management center. Suggestions of farmers who received the service from the center were at the highest level in all aspects: especially should be organized well, in order to provide continuous service. The needs of the center members were at the highest level in 3 aspects: resource support, knowledge, and support from the officials. The problems faced by the members at the highest level in 6 aspects especially on the issue of the lack of members who had knowledge regarding soil and fertilizer management for providing the service to the farmers. Suggestions of the center members were at the highest level in 6 aspects especially on the aspect that there should be the creation of the demonstration crop which utilized soil and fertilizer management technology in comparison with the traditional agricultural farming of farmers. 3) Regarding the knowledge of the center member, it showed that 61.4% had knowledge on the management of community soil and fertilizer management center and 60.0% had basic knowledge on soil and fertilizer. The knowledge resources of the center members were at the highest level such as activity media and personal media. For the strength of community soil and fertilizer management center, it was at the highest level : external factor of the center and internal factor of the center. The external factor had an impact toward the strength at the highest level on the aspect of the cooperation of the agricultural extension officers while the internal factor impacting the strength at the highest level on group strength and the creation and restoration of group standard. 4) The benefits that the farmers received from obtaining the service of the center were at the highest level in 2 aspects : production and farmers with the progressive strategy in the development of community soil and fertilizer management center by organizing continuous seminar to exchange knowledge through the support by providing the lecturers in various forums, increasing the channel of promotion, and establishing the knowledge resources.

Keywords: Developmental strategy, Community soil and fertilizer management center

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

บทนำ

ดินเป็นแหล่งที่มาของธาตุอาหารที่จำเป็นเพื่อการเจริญเติบโตของพืช ดินที่บุกรุกเบิกจากสภาพป่าใหม่ ๆ มีความอุดมสมบูรณ์สูง พืชที่ปลูกจะดึงดูดธาตุอาหารจากดินเพื่อการเจริญเติบโตและสร้างผลผลิตธัญพืชที่พืชได้จากดิน ดังนั้นแนวทางการจัดการดินหรือการดำเนินการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกพืชอย่างเหมาะสมตามสภาพพื้นที่และสมบัติของดิน ตลอดจนปรับปรุงบำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ให้ได้รับผลผลิตสูงสุดและคุ้มค่าต่อการลงทุน การใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งต้นทุนการผลิตในส่วนของปุ๋ยเคมี เฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 23 และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เรื่องดินและการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้อง ปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมาก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการให้พืชมีการเจริญเติบโตที่ไวทันใจ ในระยะเวลาที่สั้น และให้ผลผลิตสูง จึงส่งผลให้สภาพดินในการทำการเกษตรขาดความอุดมสมบูรณ์ เสื่อมโทรมลง ดินมีความกระด้าง และหน้าดินแน่น นอกจากนี้เกษตรกรมักไม่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ดินก่อนการปลูกพืช เนื่องจากส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยตามสูตรและอัตราส่วนที่เคยใส่ ทำให้บางครั้งส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตสูง ดังนั้นการวิเคราะห์ดินก่อนการปลูกพืชจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นพื้นฐานการวางแผนการใช้ประโยชน์ต่อการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด และ ยังเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งการจัดการดินที่ถูกต้องเป็นหัวใจสำคัญในการทำการเกษตรแบบยั่งยืน และลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีลง (วิมล สิงหะพล, 2558)

กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ต้นแบบ ในปลายปี 2557 และในปี 2558 ได้จัดตั้ง ศดปช. ครอบคลุมอำเภอใน 77 จังหวัด รวม 882 ศูนย์ เพื่อเป็นรูปแบบแนวทางในการเลือกใช้ปุ๋ยที่ถูกต้องในการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ปุ๋ยบำรุงดินมีทั้งปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยเคมี เพราะฉะนั้นศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนจึงมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ในการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต โดยเกษตรกรจะต้องมีการวิเคราะห์ค่าของดินก่อนการปลูกพืชหรือก่อนการใช้ปุ๋ย โดยใช้เทคโนโลยีการใช้ปุ๋ย ตามค่าวิเคราะห์ดิน ร่วมกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อปรับปรุงให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น

ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนตำบลวังไคร้ อำเภอยางาย จังหวัดเพชรบุรี จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2558 ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีสมาชิกเริ่มต้น จำนวน 28 คน ต่อมาได้มีเกษตรกรที่สนใจและเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น จนปัจจุบันมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 41 คน โดยกิจกรรมของกลุ่มมีการให้บริการแก่สมาชิกและคนในชุมชนตำบลวังไคร้ ในการตรวจวิเคราะห์ค่าดิน ให้คำแนะนำในการจัดการดินปุ๋ยในเบื้องต้น และรวบรวมความต้องการในการใช้แม่ปุ๋ยของเกษตรกรและสมาชิก จากแหล่งแม่ปุ๋ย ที่มีคุณภาพ ราคาถูกให้กับสมาชิกตามคำแนะนำ อย่างไรก็ตามศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนตำบลวังไคร้ ยังมีปัญหาบางประการที่ควรได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนตำบลวังไคร้ อำเภอยางาย จังหวัดเพชรบุรี ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลด้านการเกษตร ของสมาชิกและเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศดปช.
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ของสมาชิกและเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศดปช.
3. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ของสมาชิก ศดปช. และความเข้มแข็งของ ศดปช.
4. เพื่อศึกษาประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศดปช. สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอกและกลยุทธ์การพัฒนา ศดปช.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) เกษตรกรผู้ให้บริการ ศตปช. ปี 2566 ที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร W.G. Cochran 1953 ที่ระดับความเชื่อมั่น 93% โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.07 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 165 ราย 2) สมาชิก ศตปช. ตำบลวังไคร้ อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 41 ราย โดยทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด และ 3) คณะกรรมการ ศตปช. ตำบลวังไคร้ อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวนทั้งหมด 12 ราย โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 10 ราย ซึ่งพิจารณาจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ ศตปช. อย่างสม่ำเสมอ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับเกษตรกรผู้ให้บริการ ศตปช. และ สมาชิก ศตปช. และประเด็นสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) สำหรับคณะกรรมการ ศตปช. ทดสอบค่าความตรงแบบสัมภาษณ์ (IOC) เท่ากับ 0.984 และหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ในแต่ละตอนได้ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง 0.712 – 0.944 ซึ่งแสดงว่ามีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับสูง

การวิเคราะห์ข้อมูลมีการใช้สถิติ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) การจัดอันดับ การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการแปลความหมายระดับการเข้าถึงประเด็นต่างๆ ตามเกณฑ์การประเมินของ Likert Scale ซึ่งได้จากการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับมากที่สุด

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับมาก

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับปานกลาง

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับน้อย

ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เข้าถึงแหล่งความรู้ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลด้านการเกษตรของเกษตรกรผู้ให้บริการ ศตปช. และสมาชิก ศตปช.

1.1 ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลด้านการเกษตรของเกษตรกรผู้ให้บริการ ศตปช.

1.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ให้บริการ ศตปช. จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 57.20 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบการเกษตรเป็นอาชีพหลัก รายได้รวมภาคการเกษตรเฉลี่ย 112,978.79 บาท/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 38,503.03 บาท/ปี ต้นทุนภาคการเกษตรเฉลี่ย 40,646.67 บาท/ปี รายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 51,930.30 บาท/ปี และมีหนี้สินภาคการเกษตรเฉลี่ย 46,389.41 บาท

1.1.2 ข้อมูลด้านการเกษตรของเกษตรกรผู้ให้บริการ ศตปช. จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 23.66 ปี กิจกรรมทางการเกษตรที่ประกอบมากที่สุด ได้แก่ ข้าว มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 11.54 ไร่ และส่วนใหญ่เป็นเจ้าของแปลงกิจกรรมเกษตรเอง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

1.2 ข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลด้านการเกษตรของสมาชิก ศตปช.

1.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิก ศตปช. จากการวิจัย พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุเฉลี่ย 59.61 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบการเกษตรเป็นอาชีพหลัก รายได้รวมภาคการเกษตรเฉลี่ย 149,946.34 บาท/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 47,756.10 บาท/ปี ต้นทุนภาคการเกษตรเฉลี่ย 65,365.85 บาท/ปี รายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 84,658.54 บาท/ปี และมีหนี้สินภาคการเกษตรเฉลี่ย 62,500 บาท

1.2.2 ข้อมูลด้านการเกษตรของสมาชิก ศตปช. จากการวิจัย พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 33.71 ปี กิจกรรมทางการเกษตรที่ประกอบมากที่สุด ได้แก่ ข้าว มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 16.22 ไร่ และส่วนใหญ่เป็นเจ้าของแปลงกิจกรรมเกษตรเอง

2. ความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. และสมาชิก ศตปช.

2.1 ความคิดเห็น และความต้องการของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช.

2.1.1 ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. จากการวิจัย พบว่า มีความคิดเห็นต่อ ศตปช. อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 10 ประเด็น โดย 3 ลำดับแรก ได้แก่ (1) ศตปช. มีองค์ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ (ค่าเฉลี่ย 4.85) (2) ศตปช. ต้องมีบริการด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่ครบวงจร (ค่าเฉลี่ย 4.73) (3) ความชัดเจนในการอธิบาย ชี้แจง แนะนำของเจ้าหน้าที่ ศตปช. มีผลต่อการตัดสินใจยอมรับเทคโนโลยีการจัดการด้านดินและปุ๋ยของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.72) ตามลำดับ

2.1.2 ความต้องการของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช.

1) ด้านองค์ความรู้ จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านองค์ความรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า มีประเด็นความต้องการ อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็นแรก ได้แก่ (1) การอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการดินและปุ๋ยที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 4.72) (2) การอบรมให้ความรู้การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินและเทคโนโลยีปุ๋ยสั่งตัด (ค่าเฉลี่ย 4.62) (3) การอบรมให้ความรู้การตรวจวิเคราะห์ดิน แผลผล และการปรับปรุงดินให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.61) ตามลำดับ

2) ด้านการบริการ จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านการบริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ประเด็นความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็นแรก ได้แก่ (1) การชัดเจนในการอธิบาย ชี้แจง แนะนำขั้นตอนในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 4.79) (2) ความเอาใจใส่ กระตือรือร้นในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 4.77) (3) ขั้นตอนการเข้ารับบริการไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีความคล่องตัว (ค่าเฉลี่ย 4.76) ตามลำดับ

2.2 ความต้องการของสมาชิกในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

1) ด้านความรู้ จากการวิจัยพบว่า สมาชิก ศตปช. มีความต้องการด้านความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็นแรก ได้แก่ (1) อบรมให้ความรู้ ด้านการจัดการดินและปุ๋ยแก่สมาชิก/อบรมและสาธิตการตรวจวิเคราะห์ดินแก่สมาชิก/อบรมให้ความรู้การผสมปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.66) (2) ความรู้ในขั้นตอนการประชาสัมพันธ์ที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 4.46) (3) ให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการทุน บัญชี และการเงิน (ค่าเฉลี่ย 4.34) ตามลำดับ

2) ด้านการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ จากการวิจัยพบว่าสมาชิก ศตปช. มีความต้องการด้านการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็นแรก (1) เจ้าหน้าที่ติดตามการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนอย่างต่อเนื่อง/เพิ่มทักษะ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

ในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71) (2) เน้นให้เจ้าหน้าที่ลงมือปฏิบัติจริง (ค่าเฉลี่ย 4.37) (3) เจ้าหน้าที่เพิ่มทักษะในการพูดและอธิบาย (ค่าเฉลี่ย 4.27) ตามลำดับ นอกจากนี้อยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ พัฒนาการคิดสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 4.17)

3) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร จากการวิจัยพบว่า ความต้องการด้านการสนับสนุนทรัพยากรอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็นแรก ได้แก่ (1) สนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ค่าเฉลี่ย 4.88) (2) สนับสนุนแม่ปุ๋ย (ค่าเฉลี่ย 4.76) (3) สนับสนุนเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรใหม่ๆ/งบประมาณเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73) ตามลำดับ

2.3 ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศตปช.

2.3.1 ปัญหาของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศตปช.

1) ด้านสมาชิก ศตปช. จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นปัญหาด้านสมาชิก ศตปช.อยู่ในระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่ (1) สมาชิกขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการให้บริการของ ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.20) (2) สมาชิกที่ทำหน้าที่บริการอายุมากส่งผลต่อการสื่อสาร การรับรู้สำหรับ ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.14) (3) สมาชิกดำเนินงาน ศตปช.ไม่ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.02) (4) สมาชิกขาดการอบรมให้ความรู้ ด้านการจัดการดินและปุ๋ยให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.00) (5) สมาชิกที่ให้บริการมีองค์ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.98) ตามลำดับ

2) ด้านกรรมการและการบริหาร จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นปัญหาด้านกรรมการและการบริหาร อยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ (1) คณะกรรมการ ศตปช.ขาดเทคนิคการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.98) (2) คณะกรรมการขาดความรู้ในการพัฒนา ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 3.64) ตามลำดับ และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ (1) คณะกรรมการ ศตปช. มีการตัดสินใจที่ไม่เด็ดขาด/คณะกรรมการ ศตปช. ไม่รับฟังความคิดเห็นผู้อื่นเท่าที่ควร (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40) (2) คณะกรรมการ ศตปช. ขาดการมีจิตสาธารณะต่อส่วนรวม (ค่าเฉลี่ย 3.28) ตามลำดับ

3) ด้านการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นปัญหาด้านการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน อยู่ระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ศตปช. ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงบทบาทและหน้าที่การดำเนินงาน ส่งผลให้เกษตรกรเข้าใช้บริการน้อย (ค่าเฉลี่ย 4.19) (2) ศตปช. ขาดการบริการด้านเทคโนโลยีการจัดการที่ทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.05) (3) ศตปช. ขาดสื่อองค์ความรู้สำหรับการเรียนรู้ของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.01) (4) ศตปช. ขาดการสนับสนุนปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.95) (5) ศตปช. มีเวลาเปิด-ปิด และการให้บริการที่ไม่แน่นอน (ค่าเฉลี่ย 3.86) ตามลำดับ

4) ด้านการสนับสนุนของภาครัฐ จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นปัญหาด้านการสนับสนุนของภาครัฐ อยู่ระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ศตปช. ขาดการสนับสนุนด้านแม่ปุ๋ยจากภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.07) (2) ศตปช. ขาดการสนับสนุนด้านความรู้ที่ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.04) (3) การได้รับสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตของภาครัฐเป็นไปได้ยาก เนื่องจากไม่มีการจัดสรรงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย 3.99) (4) เมื่อมีอบรมแล้วขาดการติดตามจากภาครัฐ/ศตปช. ขาดการสนับสนุนด้านการเปิดตลาด เพื่อขยายพื้นที่ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93) ตามลำดับ

2.3.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศตปช.

1) ด้านสมาชิก ศตปช. จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นข้อเสนอแนะด้านสมาชิก ศตปช. อยู่ระดับมากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ควรมีการจัดหน้าที่ให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดการบริการของ ศตปช. อย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

4.64) (2) ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในด้านการตรวจวิเคราะห์ดิน,และผสมปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน (ค่าเฉลี่ย 4.62) (3) ควรมีการพัฒนาความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการอย่างต่อเนื่อง/ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยให้เกษตรกรที่สนใจอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.61) (4) ควรมีสมาชิกที่อายุน้อย มีความคล่องแคล่วในการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย 4.60) ตามลำดับ

2) ด้านกรรมการและการบริหาร จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นข้อเสนอแนะด้านการจัดการและการบริหารอยู่ระดับมากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ 1) คณะกรรมการต้องมีการใช้เทคนิคในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.72) (2) ควรมีการบูรณาการหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 4.70) (3) กรรมการต้องมีความโปร่งใส ไม่เอาเปรียบ มีจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย 4.65) (4) คณะกรรมการต้องรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกและผู้มาใช้บริการ ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.63) (5) คณะกรรมการต้องกล้าตัดสินใจ ไม่โลเล ลังเล (ค่าเฉลี่ย 4.33) ตามลำดับ

3) ด้านการดำเนินงาน ศตปช. จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นข้อเสนอแนะด้านการดำเนินงาน ศตปช. อยู่ระดับมากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเทคโนโลยีการจัดการที่ทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.72) (2) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.67) (3) ควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.56) (4) ศตปช. ควรมีการกำหนดเวลาเปิด-ปิด ที่แน่นอนให้กับเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.55) (5) ส่งเสริมให้มีการเพิ่ม ศตปช. เพื่อให้เกิดเครือข่ายในชุมชนที่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.39) ตามลำดับ

4) ด้านการสนับสนุนของภาครัฐ จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีประเด็นข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนของภาครัฐอยู่ระดับมากที่สุด ได้แก่ 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ภาครัฐควรมีงบประมาณในการสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตเพิ่มมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.68) (2) อยากให้ภาครัฐสนับสนุนด้านการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.66) (3) เมื่อมีการจัดอบรมจากภาครัฐควรมีการติดตามผลจากเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการพัฒนา ศตปช. ในระยะยาว (ค่าเฉลี่ย 4.65) (4) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนในส่วนของแม่ปุ๋ย หรือแหล่งจำหน่ายแม่ปุ๋ยราคาถูก (ค่าเฉลี่ย 4.63) (5) ควรมีการส่งเสริมตลาดการเกษตร เพื่อเพิ่มช่องทางของกลุ่ม ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.48) ตามลำดับ

2.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินงาน ศตปช.

2.4.1 ปัญหาของสมาชิกในการดำเนินงาน ศตปช. จากการศึกษา พบว่า สมาชิก ศตปช. มีปัญหาในการดำเนินงาน ศตปช.อยู่ระดับมากที่สุด 6 ประเด็น ได้แก่ (1) ขาดสมาชิกที่มีความรู้เรื่องการจัดการดินและปุ๋ยในการให้บริการเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.73) (2) เกษตรกรไม่ยอมรับเทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต/สมาชิกกลุ่มบางรายไม่เชื่อมั่นในเทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ย (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.66) (3) ขาดงบประมาณในการดำเนินงานให้ต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.59) (4) ขาดตลาดที่แน่นอนในการจำหน่ายสินค้า (ค่าเฉลี่ย 4.44) (5) แหล่งจัดซื้อแม่ปุ๋ยหายาก ราคาสูง (ค่าเฉลี่ย 4.32) ตามลำดับ และอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ขาดแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการหมุนเวียนภายในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.17) (2) สมาชิกกลุ่มไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร (ค่าเฉลี่ย 4.02) (3) สมาชิกกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.00) (4) พื้นที่ดำเนินการของกลุ่มยังไม่เป็นสัดส่วน (ค่าเฉลี่ย 3.49) ตามลำดับ

2.4.2 ข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินงาน ศตปช. จากการศึกษา พบว่า สมาชิก ศตปช. มีข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ศตปช.อยู่ระดับมากที่สุด 6 ประเด็น ได้แก่ (1) ควรมีการสร้างแปลงสาธิตโดยใช้เทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ย เปรียบเทียบกับการทำเกษตรด้วยวิธีเดิมของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.71) (2) ควรมีการเขียนโครงการ เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

(ค่าเฉลี่ย 4.68) (3) ควรมีการจัดสรรค่าตอบแทนให้แก่สมาชิก (ค่าเฉลี่ย 4.66) (4) ควรติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.63) (5) ควรบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อร่วมกันพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.56) (6) ควรมีการจัดตารางสมาชิกกลุ่มในการทำหน้าที่ให้บริการแก่เกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.32) ตามลำดับและอยู่ในระดับมาก 4 ได้แก่ (1) ควรมีการสร้างเครือข่ายศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนระดับจังหวัด (ค่าเฉลี่ย 4.20) (2) ควรรวบรวมความต้องการแม่ปุ๋ยของสมาชิกก่อนการสั่งซื้อ เพื่อสามารถต่อรองราคาปุ๋ยได้ (ค่าเฉลี่ย 4.12) (3) ควรร่วมกันจัดตั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มร่วมกัน รวมถึงบทลงโทษสำหรับสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตาม (ค่าเฉลี่ย 4.07) (4) ควรมีการระดมทุนของสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 4.02) ตามลำดับ

3. ความรู้ แหล่งความรู้ ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน และความเข้มแข็งของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

3.1 ความรู้ แหล่งความรู้ ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

3.1.1 ความรู้ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

1) ด้านความรู้เบื้องต้นด้านดินและปุ๋ย จากการวิจัย พบว่า สมาชิก ศตปช. ร้อยละ 60.0 ตอบคำถามด้านความรู้เบื้องต้นด้านดินและปุ๋ยในภาพรวมได้ถูกต้อง โดยคำถามที่ตอบได้ถูกต้องมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) เมื่อวัดค่าความเป็นกรดต่าง pH ของดินได้ค่าเท่ากับ 5.2 แสดงว่าดินมีสภาพเป็นกรด (ร้อยละ 85.4) (2) ปุ๋ย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ปุ๋ยเคมี, ปุ๋ยอินทรีย์, ปุ๋ยชีวภาพ/พืชมีอาการไבל้างเหลือชืดทั้งใบ ต่อมากลายเป็นสีน้ำตาลและหลุดร่วง หลังจากนั้นที่ไบนกมีสีเหลือง แสดงว่าพืชแสดงอาการขาดธาตุไนโตรเจน (N) (ร้อยละเท่ากับ 70.7) (3) ธาตุอาหารหลัก คือ ธาตุอาหารที่พืชต้องการในปริมาณมาก ได้แก่ ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K) (ร้อยละ 63.4) ตามลำดับ

2) ด้านความรู้การบริหารจัดการศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการวิจัย พบว่า สมาชิก ศตปช. ร้อยละ 61.4ตอบคำถามด้านความรู้การบริหารจัดการ ศตปช. ในภาพรวมได้ถูกต้อง โดยคำถามที่ตอบได้ถูกต้องมากที่สุด ได้แก่ 1) ศตปช. มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตและเพิ่มคุณภาพ (ร้อยละ 78.0) (2) คุณภาพของทีมงาน คือหนึ่งในปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงาน ศตปช. (ร้อยละ 70.7) (3) การบริการตรวจวิเคราะห์ดิน จะตรวจด้วยชุดตรวจสอบ N P K และ pH ในดินแบบรวดเร็ว (ร้อยละ 63.4) (4) เงินทุนหมุนเวียน ถือเป็นองค์ประกอบของ ศตปช. (ร้อยละ 53.7) (5) การดำเนินงาน ศตปช. จะต้องมีการประชุมสมาชิก อย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง (ร้อยละ 41.5)

3.1.2 แหล่งความรู้ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า สมาชิก ศตปช.ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ในระดับมากที่สุด 2 แหล่ง ได้แก่ (1) สื่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 4.26) (2) สื่อกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.21) อยู่ในระดับมาก 1 แหล่ง ได้แก่ สื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.61) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 แหล่ง ได้แก่ (1) สื่อสิ่งพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 3.06) (2) สื่อออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย 2.99)

3.2 ความเข้มแข็งของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

1) ปัจจัยภายใน ศตปช. จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยภายใน ศตปช. มีผลต่อความสำเร็จของ ศตปช.อยู่ระดับมากที่สุด 8 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเข้มแข็งของกลุ่ม/การสร้างและรักษามาตรฐานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76) (2) มีระบบการจัดการข้อมูลที่ดี (ค่าเฉลี่ย 4.71) (3) เป้าหมายของกลุ่ม/ประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68) (4) ผู้นำและคณะกรรมการของกลุ่ม ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.59) (5) กิจกรรมของกลุ่ม ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.54) (6) การเสียสละของสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 4.49)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ตามลำดับ และอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ (1) จำนวนสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 4.05) (2) กฎกติกาที่เหมาะสมของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.00) ตามลำดับ

2) ปัจจัยภายนอก ศตปช. จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยภายนอก ศตปช. มีผลต่อความสำเร็จของ ศตปช. อยู่ระดับ มากที่สุด 10 ประเด็น ได้แก่ (1) ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร/องค์ความรู้ต่างๆของหน่วยงานที่ช่วยส่งเสริมกลุ่ม ศตปช. (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.83) (2) การยอมรับเทคโนโลยีด้านการจัดการดินและปุ๋ยของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 4.80) (3) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/ความต่อเนื่องของงบประมาณ/เทคโนโลยีใหม่ๆของกลุ่ม ศตปช. (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.68) (4) นโยบายภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.59) (5) ตลาดจำหน่ายที่แน่นอน (ค่าเฉลี่ย 4.54) (6) เครือข่ายของกลุ่ม ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.46) (7) ข้อมูลข่าวสารของกลุ่ม ศตปช. (ค่าเฉลี่ย 4.29) ตามลำดับ

4. ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. และสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก และกลยุทธ์การพัฒนาของ ศตปช.

4.1 ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช.

1) ด้านเกษตรกร จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรได้รับประโยชน์หลังเข้ารับบริการ ศตปช. ด้านเกษตรกรอยู่ระดับ มากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ (1) มีองค์ความรู้ในการใช้ปุ๋ยอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 4.81) (2) เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีด้านการจัดการดินและปุ๋ยมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.65) (3) เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.48) (4) เกษตรกรมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.39) (5) มีความสามารถในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรท่านอื่นได้ (ค่าเฉลี่ย 4.30) ตามลำดับ

2) ด้านการผลิต จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีได้รับประโยชน์หลังเข้ารับบริการ ศตปช. ด้านการผลิต อยู่ระดับ มากที่สุด 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ต้นทุนการผลิตลดลง (ค่าเฉลี่ย 4.67) (2) ลดความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมจากการผลิต/ได้ปุ๋ยตามต้องการ มีมาตรฐาน (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน 4.66) (3) ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.62) (4) ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.44) ตามลำดับ

4.2 สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

1) สภาพแวดล้อมภายในของ ศตปช. จากการศึกษา พบว่า จุดแข็งที่สำคัญของกลุ่ม คือ ประธานมีความเป็นผู้นำ ยุติธรรม เสียสละ มีจิตสาธารณะ คณะกรรมการมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง มีที่ปรึกษาที่มีความรู้มีความเชี่ยวชาญ สมาชิกมีความสามัคคี คณะกรรมการ และสมาชิก พร้อมเปิดรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้ และวิธีการใหม่ๆ เพื่อพัฒนากลุ่ม ในขณะที่จุดอ่อนที่สำคัญของกลุ่ม คือ คณะกรรมการ และสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และไม่สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ ขาดเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม

2) สภาพแวดล้อมภายนอกของ ศตปช. จากการศึกษา พบว่า โอกาสที่สำคัญของกลุ่ม คือ กลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี เครื่องจักร และงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ มีการสร้างเครือข่ายให้แก่กลุ่ม มีการบูรณาการความร่วมมือในการร่วมกันพัฒนากลุ่ม เกษตรกรให้ความสนใจกับดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต ในขณะที่อุปสรรคที่สำคัญของกลุ่ม คือ เกษตรกรในพื้นที่ยังไม่ยอมรับเทคโนโลยีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ปัจจัยการผลิต มีราคาแพง และราคาผันผวน ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

4.3 กลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า มีกลยุทธ์เชิงรุก คือ (1) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกสามารถลดต้นทุนด้านปุ๋ยลงได้ครบทุกคน (2) ส่งเสริมและสนับสนุน การขยายผลการดำเนินงานของ ศตปช. โดยการเป็นวิทยากรในเวทีต่างๆ ของหน่วยงาน (3) เพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ ศตปช. (4) จัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการใช้ปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนให้แก่หน่วยงานท้องถิ่น หรือเกษตรกรในชุมชน

การอภิปรายผล

1. ความคิดเห็น ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. และสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

1.1 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับบริการ ศตปช. จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. ได้แก่ 1) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ 2) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนต้องมีบริการด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่ครบวงจร สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ภัทรานิษฐ์ พันธุ์พรม และคณะ (2563, น.84) พบว่า บทบาทและหน้าที่ของ ศตปช. ต้องมีการให้บริการวิชาการด้านดินและปุ๋ย และมีการให้บริการตรวจวิเคราะห์ดิน ด้วยชุดทดสอบ NPK และ pH ในดิน สามารถอธิบายได้ว่า เกษตรกรมีความเชื่อมั่นใน ศตปช. เนื่องจาก ศตปช. ตำบลวังไคร้ ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ เครื่องมือ เทคโนโลยีในการผลิต จากหน่วยงานภาครัฐหลากหลายหน่วยงาน

1.2 ความต้องการของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. จากการศึกษา พบว่า ความต้องการของเกษตรกรมีความต้องการด้านการบริการของเกษตรกรมากที่สุด ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร ทองรอด และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้ในการผลิตมังคุด มากกว่า ด้านความต้องการช่องทางการส่งเสริมการเกษตร และด้านความต้องการวิธีการส่งเสริมการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า ในปัจจุบันเกษตรกรสามารถหาองค์ความรู้ได้จากหลากหลายช่องทาง โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ ดังนั้น การบริการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ความชัดเจนในการอธิบาย ความกระตือรือร้น เอาใจใส่ และความรวดเร็วในการให้บริการ จึงถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความประทับใจ และสามารถสร้างความเชื่อมั่นในการยอมรับเทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ยได้อีกทางหนึ่ง

1.3 ความต้องการของสมาชิกในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า ความต้องการของสมาชิก ทั้ง 3 ด้าน สมาชิกมีความต้องการด้านการสนับสนุนทรัพยากร มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านความรู้ และด้านการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ ตามลำดับ โดยความต้องการด้านการสนับสนุนทรัพยากรที่สมาชิกต้องการมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รองลงมาสนับสนุนแม่ปุ๋ย และสนับสนุนเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรใหม่ๆ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ กาญจนารมณ ทองโปรง และคณะ (2562) ศึกษาการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนมีความต้องการมากกว่า ร้อยละ 60 มีความต้องการสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการเกษตร เพื่อมาเป็นทรัพยากรในการเสริมสร้างความรู้ให้กับตัวเจ้าหน้าที่ และตัวเกษตรกร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดา แพร่ภักดิ์พิศุทธิ์ (2557) ศึกษาความพึงพอใจในการรับบริการสารสนเทศการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การรับบริการสารสนเทศทางการเกษตร (จุลสารฉบับการ์ตูน) โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก สามารถอธิบายได้ว่า เกษตรกรในปัจจุบันมีความต้องการองค์ความรู้ในการผลิต ซึ่งสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น สามารถที่เข้าใจง่าย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

เนื่องจากเป็นสื่อองค์ความรู้เฉพาะเรื่อง นอกจากนี้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถเข้าถึงได้ง่าย ผ่านช่องทางออนไลน์ และมีรูปแบบที่น่าสนใจ ส่งผลให้การรับข้อมูลเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น และให้เกษตรกรเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

1.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ

1.4.1 ปัญหาของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศตปช. จากการศึกษา พบว่า ปัญหาของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศตปช. ทั้งหมด 4 ด้าน เกษตรกรเห็นด้วยกับปัญหาด้านสมาชิก ศตปช. มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน รองลงมาการสนับสนุนของภาครัฐ รองลงมาและกรรมการและการบริหาร ตามลำดับ โดยปัญหาด้านสมาชิก ศตปช. ที่เกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สมาชิกขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการให้บริการของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน เช่น การบริการผสมปุ๋ยตาม ค่าวิเคราะห์ดิน, การตรวจวิเคราะห์ดิน รองลงมา สมาชิกที่ทำหน้าที่บริการอายุมาก ส่งผลต่อการสื่อสาร การรับรู้สำหรับศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน และสมาชิกดำเนินงาน ศตปช. ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาพร เวชกามา และคณะ (2561) พบว่า สมาชิกกลุ่มขาดประสบการณ์ในการทำงานเป็นทีม สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากคณะกรรมการ และสมาชิก ศตปช. ต่ำบ่งใคร่ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงขาดการประชาสัมพันธ์ช่องทางออนไลน์ ส่งผลให้การดำเนินงานของ ศตปช. ต่ำบ่งใคร่ ยังไม่เป็นที่รู้จักในพื้นที่เท่าที่ควร

1.4.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศตปช. จากการศึกษา พบว่า ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้ารับบริการ ศตปช. ทั้งหมด 4 ด้าน เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านสมาชิก ศตปช. มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การสนับสนุนของภาครัฐ รองลงมากรรมการและการบริหาร และการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ตามลำดับ โดยข้อเสนอแนะของเกษตรกรด้านสมาชิก ศตปช. ที่แนะนำมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ควรมีการจัดหน้าที่ให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดการบริการของ ศตปช. อย่างต่อเนื่อง รองลงมาควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในด้านการตรวจวิเคราะห์ดิน, และผสมปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน และควรมีการพัฒนาความรู้ของเจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างต่อเนื่อง / ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยให้เกษตรกรที่สนใจอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ สอดคล้องกับ ณัฐ รัตนเจริญ (2554) ที่ศึกษาการบริหารกลุ่มและองค์การเกษตร ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจัยในการบริหารงานกลุ่มและองค์การเกษตรด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ผู้นำ คณะกรรมการ และสมาชิก ต้องมีการกำหนดระเบียบภายในกลุ่ม จุดมุ่งหมายกลุ่มที่ชัดเจน การมีแผนปฏิบัติงานของโครงการ การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สามารถอภิปรายได้ว่า การบริหารจัดการองค์กรที่ดี ส่งผลให้ การดำเนินงานของ ศตปช. เป็นไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการบริหารจัดการองค์กรนั้นมีหลายด้าน เช่น การบริหารจัดการกลุ่มและองค์กร การบริหารจัดการด้านองค์ความรู้การบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

1.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

1.5.1 ปัญหาของสมาชิกในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนมีปัญหาในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ในภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด คือ ขาดสมาชิกที่มีความรู้ เรื่องการจัดการดินและปุ๋ยในการให้บริการเกษตรกร สอดคล้องกับ วสุกาญจน์ ปานขริบ (2559, น.55) ที่ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า สมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนยังมีปัญหาเกี่ยวกับการแปรผลค่าวิเคราะห์ดิน สามารถอภิปรายได้ว่า เนื่องจากสมาชิก ศตปช. ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่งผลการเรียนรู้เป็นไปได้ช้า ไม่มีความรู้ในด้านเทคโนโลยี และยังขาดการรับรู้ความเข้าใจและไม่สามารถปฏิบัติได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

1.5.2 ข้อเสนอแนะของสมาชิกในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า ข้อเสนอแนะของสมาชิก อยู่ในระดับมาก คือ ควรมีการสร้างแปลงสาธิตโดยใช้เทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ยเปรียบเทียบกับการทำเกษตรด้วยวิธีเดิมของเกษตรกร สอดคล้องกับชนานันต์ ดวงสวัสดิ์ (2564, น.82) ที่ศึกษา แนวทางการพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ตำบลโพทะเล อำเภอกายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ข้อเสนอแนะด้านบทบาทและภารกิจ กลุ่มจะนำรูปแบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมการใช้ปุ๋ยลดต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพที่น่าสนใจเข้ามาถ่ายทอด เผยแพร่ เพื่อโน้มน้าวสมาชิกที่ยังไม่ให้ความสนใจและเกษตรกรรายอื่นๆ หันมาสนใจและนำไปประยุกต์ใช้ โดยจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์วิธีการพร้อมกับการจัดทำแปลงสาธิต เช่น การนำรูปแบบและวิธีการของโรงเรียนเกษตรกรมาปรับใช้ให้เกษตรกรสมาชิกและเกษตรกรรายอื่นที่ใกล้เคียงได้มาร่วมลงมือปฏิบัติไปพร้อมกัน สามารถอธิบายได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงไม่เชื่อและไม่ยอมรับองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีที่ถูกถ่ายทอดผ่านตัวอักษรเท่านั้น แต่จำเป็นต้องผ่านการปฏิบัติ หรือทดลองผ่านแปลงสาธิตที่เห็นผลได้ชัดเจนมากกว่า

2. ความรู้ แหล่งความรู้ ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน และความเข้มแข็งของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

2.1 ความรู้ ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า สมาชิก ศตปช. มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ ศตปช. ร้อยละ 61.4 โดยมากกว่าความรู้เบื้องต้นด้านดินและปุ๋ย ที่ได้ร้อยละ 60.0 และสมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.1 ซึ่งสอดคล้องกับศึกษาปัญหาของสมาชิก ศตปช. ของผู้วิจัย ที่พบว่า ปัญหาของสมาชิก ศตปช. ที่อยู่ในระดับมากที่สุดอันดับแรก คือ สมาชิกขาดสมาชิกที่มีความรู้เรื่องการจัดการดินและปุ๋ยในการให้บริการเกษตรกร สามารถอธิบายได้ว่า สมาชิกขาดองค์ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยจริง นอกจากนี้การตั้งคำถามของผู้วิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเลข เช่นการถามจำนวนธาตุหลักที่สำคัญของพืช เป็นตัว ส่งผลให้สมาชิกเกิดความสับสนในการตอบคำถามได้

2.2 แหล่งความรู้ ของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า สมาชิก ศตปช. ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ได้แก่ สื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สื่อกิจกรรม สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ตามลำดับ สามารถอธิบายได้ว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีอายุมากการเรียนรู้ช้า และในปัจจุบันมีองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาผ่านช่องทางออนไลน์ จึงทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้เหล่านั้นได้ เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ได้

2.3 ความเข้มแข็งของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ให้เข้มแข็งประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ศตปช. และปัจจัยภายนอก ศตปช. ซึ่งปัจจัยภายใน ศตปช. อยู่ในระดับมากที่สุด 10 ปัจจัย ได้แก่ ความเข้มแข็งของกลุ่ม การสร้างและรักษามาตรฐานของกลุ่ม มีระบบการจัดการข้อมูลที่ดี เป้าหมายของกลุ่ม ประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่ม ผู้นำและคณะกรรมการของกลุ่ม ศตปช. กิจกรรมของกลุ่ม ศตปช. การเสียสละของสมาชิก จำนวนสมาชิก และกฎกติกาที่เหมาะสมของกลุ่ม ศตปช. ตามลำดับ สอดคล้องกับ รวีวรรณ ไชยเมืองเลน (2553, น. 41) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม คือการบริหารจัดการที่ดีมีการกระจายการทำงานโดยมอบหมายและการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ที่ชัดเจน ด้านความเป็นผู้นำของคณะกรรมการ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม คือการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม สามารถอธิบายได้ว่า ความเข้มแข็งของกลุ่มเป็นประเด็นภายใน ศตปช.ที่มีความสำคัญมากที่สุดในการดำเนินงานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน เนื่องจากการทำงานในรูปแบบกลุ่ม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของสมาชิกทุกคน เพื่อขับเคลื่อนให้กลุ่ม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14 The 14th STOU National Research Conference

ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และนับได้ว่าความเข้มแข็งของกลุ่มเป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จอีกด้วย

นอกจากนี้ปัจจัยภายนอก ศตปช. อยู่ในระดับมากที่สุด 10 ปัจจัย ได้แก่ ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร องค์ความรู้ต่างๆของหน่วยงานที่ช่วยส่งเสริมกลุ่ม ศตปช. การยอมรับเทคโนโลยีด้านการจัดการดินและปุ๋ยของเกษตรกรการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น งบประมาณ, เครื่องมือ, อุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น ความต่อเนื่องของงบประมาณ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ของกลุ่ม ศตปช. นโยบายภาครัฐ ตลาดจำหน่ายที่แน่นอน เครือข่ายของกลุ่ม ศตปช. และข้อมูลข่าวสารของกลุ่ม ศตปช. สอดคล้องกับ บุชราภรณ์ ต่างใจ (2558) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพชาวเขา ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ 1) ด้านการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 2) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาคเอกชน 3) ด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน สามารถอธิบายได้ว่า ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เป็นปัจจัยภายนอก ศตปช. ที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการดำเนินงาน ศตปช. อาจเป็นเพราะเกษตรกรให้ความสำคัญ และเชื่อมั่นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีการติดต่อ ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนอย่างต่อเนื่อง

3. ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก และกลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

3.1 ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรผู้เข้ารับบริการ ศตปช. จากการศึกษา พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกร ผู้เข้ารับบริการ ศตปช. อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 10 ประเด็น โดยเกษตรกรได้รับประโยชน์ด้านการผลิตมากกว่าด้านเกษตรกร และเมื่อพิจารณารายประเด็น ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับหลังจากเข้ารับบริการ ศตปช. มากที่สุด ได้แก่ มีองค์ความรู้ในการใช้ปุ๋ยอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ รองลงมา 3 อันดับแรก ได้แก่ ต้นทุนการผลิตลดลง ลดความสิ้นเปลืองวัตถุดิบจากการผลิต และได้ปุ๋ยตามต้องการ สะดวกมีมาตรฐาน ตามลำดับ สามารถอธิบายได้ว่า ประโยชน์ที่ได้รับของเกษตรกรหลังเข้ารับบริการ ศตปช. สอดคล้องกับความคิดเห็นที่เกษตรกรคาดหวังต่อ ศตปช. นั่นคือ ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ส่งผลให้เกษตรกรได้รับองค์ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ต้นทุนการผลิตลดลงต่อไป

3.2 สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก และกลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน

3.2.1 สภาพแวดล้อมภายใน (จุดแข็ง จุดอ่อน) พบว่า จุดแข็งที่สำคัญของกลุ่ม คือ ประธานมีความเป็นผู้นำ ยุติธรรม เสียสละ มีจิตสาธารณะ คณะกรรมการมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง มีที่ปรึกษาที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ สมาชิกมีความสามัคคี ให้ความร่วมมือกับทุกกิจกรรมของกลุ่ม พร้อมเปิดรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้ และวิธีการใหม่ๆเพื่อพัฒนาพื้นที่ตั้งศูนย์มีอาคารเป็นสัดส่วน การคมนาคมสะดวก อยู่ใกล้กับถนนสายหลัก สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ภัทรานิษฐ์ พันธุ์พรม (2562) พบว่า ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ปัจจัย ได้แก่ บรรยากาศของกลุ่ม ความสัมพันธ์อันดีของทั้งกลุ่ม เป้าหมายของกลุ่ม กิจกรรมกลุ่ม การสร้างและรักษามาตรฐานของกลุ่ม แรงผลักดันของกลุ่ม สามารถอธิบายได้ว่า เนื่องจากคณะกรรมการและสมาชิกเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน จึงเกิดความสามัคคี และร่วมกิจกรรมต่างๆด้วยกันบ่อยครั้งจนเกิดความเชื่อมั่นใน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

คณะกรรมการของกลุ่ม ในขณะที่จุดอ่อนที่สำคัญของกลุ่ม คือ คณะกรรมการ และสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี สมาชิกบางรายยังขาดองค์ความรู้ เพื่อให้บริการเกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการ ขาดเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม ขาดการรวบรวมความต้องการเพื่อหาปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง ไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ไพศาล แก้วบุตรดี (2564) ศึกษาแนวทางพัฒนาศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า สมาชิกศูนย์มีภารกิจมาก ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง และขาดโอกาสในการเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เนื่องจากคณะกรรมการ และสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงขาดความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มหลายด้าน เช่น ด้านเทคโนโลยี ด้านการเป็นวิทยากร เป็นต้น

3.2.2 สภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาส อุปสรรค) พบว่า โอกาสที่สำคัญของกลุ่ม คือ กลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี เครื่องจักร และงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ มีการสร้างเครือข่ายให้แก่กลุ่ม อีกทั้งมีการบูรณาการความร่วมมือในการร่วมกันพัฒนา กลุ่ม และเกษตรกรให้ความสนใจกับดิจิทัล และอินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล แก้วบุตรดี (2564) พบว่า ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัด และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมกิจกรรมศูนย์ฯ และจัดอบรมกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง มีงบประมาณจากส่วนราชการสนับสนุน และเจ้าหน้าที่มีความรู้ ความชำนาญและมีแผนปฏิบัติการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ สามารถอภิปรายได้ว่า ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนตำบลวังไคร้มีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม จึงเกิดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลากหลายหน่วยงาน ในขณะที่อุปสรรคที่สำคัญของกลุ่ม คือ เกษตรกรในพื้นที่ยังไม่ยอมรับเทคโนโลยีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง และผันผวน และบางช่วงขาดแคลน ไม่สามารถหาซื้อได้ และขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล แก้วบุตรดี (2564) พบว่า ฤดูกาลผลิต และสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับปัจจัยการผลิตที่ได้รับ การเกิดการระบาดของโรคอุบัติใหม่ทำให้เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ได้น้อย และไม่ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง สามารถอภิปรายได้ว่า การยอมรับเทคโนโลยีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ที่ถูกต้อง และต้องมีการทดลองปฏิบัติ อีกทั้งต้องมีความรู้ในการวิเคราะห์ดินเบื้องต้น

3.2.3 กลยุทธ์การพัฒนา ศตปช. พบว่า กลยุทธ์เชิงรุกในการพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ได้แก่ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการจัดเวทีอย่างต่อเนื่องทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกสามารถลดต้นทุนด้านปุ๋ยลงได้ครบทุกคนส่งเสริมและสนับสนุน การขยายผลการดำเนินงานของ ศตปช. โดยการเป็นวิทยากรในเวทีต่างๆ ของหน่วยงาน, เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ ศตปช. โดยให้คณะกรรมการที่เข้มแข็งเป็นผู้ถ่ายทอดผ่านสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, จัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการใช้ปุ๋ยลดต้นทุนให้แก่หน่วยงานท้องถิ่น หรือเกษตรกรในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล แก้วบุตรดี (2564) พบว่า การพัฒนาศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนให้มีความพร้อมในการให้บริการ โดยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ด้วยการใช้ข้อมูลทางด้านวิชาการ พัฒนาหลักสูตรผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กระชับ และสามารถเรียนรู้ได้ ในระยะสั้น มีการสาธิตหรือฝึกปฏิบัติอย่างเหมาะสม ด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีภาษาท้องถิ่นที่เข้าใจง่าย ตรงตามความต้องการของเกษตรกร หน่วยงานสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถอภิปรายได้ว่า การดำเนินงานของกลุ่มจำเป็นต้องอาศัยความเข้มแข็ง และการร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิก โดยผ่าน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

การประชุมอย่างต่อเนื่องทั้งเพื่อติดตามการดำเนินงาน และสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีให้แก่กลุ่ม นอกจากนี้ในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานกลุ่มอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย กลยุทธ์การพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนตำบลวังไคร้ อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี พบว่ามีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ สรุปได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกและคณะกรรมการ

(1) สมาชิก ศตปช. ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ผลส่งให้กระบวนการเรียนรู้เป็นไปได้อย่างล่าช้า และมีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีน้อย ดังนั้นจึงควรมีการสืบทอดความรู้ใหม่ให้เข้ามาเป็นสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน เนื่องจากคนรุ่นใหม่มีความคล่องตัวและมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถช่วยในเรื่องการประชาสัมพันธ์อีกด้วย

(2) การดำเนินงานของกลุ่ม ควรจัดให้มีการฝึกอบรม ฝึกสาธิตและการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ในประเด็นที่สมาชิก ศตปช. ที่ต้องการ เช่น ด้านการจัดการดินและปุ๋ยแก่สมาชิก, อบรมและสาธิตการตรวจวิเคราะห์ดินแก่สมาชิก, ความรู้การผสมปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน, การเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นต้น โดยคณะกรรมการกลุ่มร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดอย่างต่อเนื่อง

(3) ศตปช. ควรให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิกในกลุ่ม ควรมีการจัดประชุมกลุ่มประจำเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของกลุ่ม ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ผลตอบแทนตามศักยภาพของกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่ม

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

(1) สมาชิก ศตปช. ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่งผลให้การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกลุ่มทั้งช่องทางออฟไลน์ และออนไลน์เป็นไปได้น้อย ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรส่งเสริมด้านประชาสัมพันธ์ให้แก่กลุ่ม เช่น การเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของกลุ่มผ่านทางช่องทางออนไลน์ เป็นต้น แนะนำการเปิดรับสมัครสมาชิกรุ่นใหม่เพิ่มเติม รวมถึงการระดมทุนและจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก ศตปช.

(2) สมาชิก ศตปช. ขาดองค์ความรู้ เทคโนโลยีด้านการจัดการดินปุ๋ยชุมชน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรมีบทบาทในการพัฒนาการดำเนินงาน ถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ให้กับสมาชิกนำเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่มาสนับสนุน เน้นสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกรเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และบูรณาการหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม

(3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรเข้าร่วมการประชุมของกลุ่ม เพื่อร่วมชี้แนะแนวทางการพัฒนา รวมถึงสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ สมาชิก และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14

The 14th STOU National Research Conference

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการบูรณาการเพื่อส่งเสริมการดำเนินงาน ศตปช. เช่น การฝึกอบรม การถ่ายทอดความรู้ การเป็นวิทยากร เป็นต้น อีกทั้งควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่าง ศตปช. ภายในจังหวัด หรือจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ในการผลิต และสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ

(2) การดำเนินงาน ศตปช. ให้มีประสิทธิภาพ ทุกหน่วยงานควรมีการร่วมกันจัดทำแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ โดยมีการจัดเวทีในการประเมินศักยภาพ รับฟังปัญหา ของกลุ่มเพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดทำแผนการดำเนินงานครั้งต่อไป

1.4 ข้อเสนอแนะต่อนโยบาย

(1) ภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนา ศตปช. กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพสูงสุด

(2) ควรมีการสนับสนุนปัจจัยตามความต้องการของกลุ่มที่แท้จริง เช่น เทคโนโลยีในการผลิต องค์ความรู้ใหม่ๆด้านการจัดการดินและปุ๋ย เป็นต้น และควรมีการติดตาม ประเมินผลโดยเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ศตปช. ในการทำกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสมาชิก ศตปช. และนำไปพัฒนาต่อไป

(2) ควรทำการวิจัย เรื่อง เทคโนโลยีด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่เกษตรกรสนใจ และควรนำมาขยายผลต่อไป เพื่อสามารถศึกษาเทคโนโลยีที่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร

(3) ควรทำการวิจัย เรื่อง ความรู้และบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงาน ศตปช. เพื่อเป็นแนวทางในการบูรณาการส่งเสริมและพัฒนา ศตปช.

เอกสารอ้างอิง

กนกพร ทองรอด, พิชัย ทองดีเลิศและพัชรวดี ศรีบุญเรือง. (2563). ความต้องการรับบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในอำเภอลำสนธิ จังหวัดชุมพร. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 2563 : 38(4) : 555 -562.

กาญจนาภรณ์ ทองโปร่ง, พลสรายุ สราญรมย์ และจินดา ขลิบทอง. (2562). การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนจังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน, (16), 3114 - 3120.

ชาตรี บุญนาค. (2544). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรจังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ณัฐ รัตนเจริญ. (2554). หน่วยที่ 5 การบริหารกลุ่มและองค์การการเกษตร ใน เอกสารประกอบการสอน ชุติวิชา การพัฒนา กลุ่ม สถาบันและองค์การการเกษตร (หน่วยที่ 5, น. 1 – 57). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 14
The 14th STOU National Research Conference

- ธนานันต์ ดั่งสวัสดิ์. (2564) แนวทางการพัฒนาศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ตำบลโพทะเล อำเภอด่านช้างราชบุรี จังหวัดสิงห์บุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นภาพร เวชกามา, ชีระรัตน์ ชินแสน และสำราญ พิมราษ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผสมผสานบ้านห้วยหลาว อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. Factors Affecting of Successful Implementation of Integrated Farming Groups, Ban Huai Lao, Nachueak District, Maha Sarakham Province. แก่นเกษตร 46 ฉบับพิเศษ 1 : (2561).
- บุษราภรณ์ ต่างใจ. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพชาวเขา ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพศาล แก้วบุตรดี. (2564). แนวทางพัฒนาศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ภัทรานิษฐ์ พันธุ์พรม, นารีรัตน์ สิริสาร และสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2563). การดำเนินงานของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ในจังหวัดบึงกาฬ. วารสารการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (10), 1130 - 1142.
- รวิวรรณ ไชยเมืองแสน. (2553). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มส่งเสริมปลูกข้าวโพด หมู่ที่ 4 ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร(วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ลัดดา แพร่ภักดิ์พิศุทธิ์. 2557. ความพึงพอใจในการรับบริการสารสนเทศการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม) 35 : 283 – 298.
- วสุกาญจน์ ปานขริบ. (2559). การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของสมาชิกศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนในจังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วิมล สิงห์พล.(2558).โครงการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต ปี 2558. สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง กรมส่งเสริมการเกษตร. <http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2016/15250>.